

Sygn. akt *I ACa 400/20*

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 października 2020 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu, I Wydział Cywilny i Własności Intelektualnej w składzie:

Przewodnicząca: Sędzia Elżbieta Fijałkowska

Sędziowie: Małgorzata Gulczyńska, M. K.

po rozpoznaniu w dniu 7 października 2020 r.

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa **K. P. (1)**

przeciwko **P. L. (1)**

o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Zielonej Górze

z dnia 10 marca 2020 r. sygn. akt I C 289/19

1. **oddala apelację;**

2. **przyznaje radcy prawnemu J. B. od Skarbu Państwa (Sąd Okręgowy w Zielonej Górze) 6.642 zł brutto (sześć tysięcy sześćset czterdzieści dwa zł) tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi w postępowaniu apelacyjnym.**

Małgorzata Gulczyńska Elżbieta Fijałkowska Małgorzata Kaźmierczak

Sygn. akt *I ACa 400/20*

UZASADNIENIE

Powód K. P. (1) pozwem z dnia 13 lipca 2019 r. następnie sprecyzowanym w piśmie procesowym z dnia 4 grudnia 2019 r. przeciwko **pozwanemu P. L. (1)** domagał się nakazania w trybie art. 64 k.c. w zw. z art. 1025 k.p.c. pozwanemu złożenie oświadczenia woli, którego treścią będzie zwrotne przeniesienie na K. P. (1) udziału wynoszącego 1/2 we współwłasności nieruchomości niezabudowanej, dla której Sąd Rejonowy w Świebodzinie prowadzi księgę wieczystą KW (...) położonej w miejscowości S. składającej się z działki oznaczonej nr (...) o powierzchni 00,20,00 ha oraz udziału wynoszącego 1/2 we współwłasności nieruchomości zabudowanej, dla której Sąd Rejonowy w Świebodzinie prowadzi księgę wieczystą KW (...), położonej w miejscowości S. składającej się z działek oznaczonych nr: (...) o łącznej powierzchni 7,77,00 ha oraz orzeczenie o kosztach postępowania wg norm przepisanych.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa w całości.

Sąd Okręgowy w Zielonej Górze wyrokiem z dnia 10 marca 2020 r. oddalił powództwo (pkt 1), przyznał rady prawnemu J. B. od Skarbu Państwa – Sąd Okręgowy w Zielonej Górze

wynagrodzenie za nieopłaconą pomoc prawną udzieloną z urzędu w kwocie 7.200 zł powiększoną o podatek od towarów i usług (pkt 2).

Podstawą orzeczenia były następujące ustalenia faktyczne i wnioski.

19 sierpnia 2014 r. powód na mocy umowy darowizny zawartej przed notariuszem A. M. w Kancelarii Notarialnej w Ś. przekazał pozwanemu udział wynoszący 1/2 części we współwłasności niezabudowanej nieruchomości, dla której Sąd Rejonowy w Świebodzinie V Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr KW (...) o łącznej powierzchni 0,2000 ha oraz udział wynoszący 1/2 części we współwłasności nieruchomości położonej w miejscowości S. zabudowanej domem mieszkalnym jednorodzinny oznaczonym nr 80 oraz przynależnościami, dla której Sąd Rejonowy w Świebodzinie V Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr KW (...) o łącznej powierzchni 7,7700 ha.

W § 8 przedmiotowej umowy zapisano, że P. L. (1) zobowiązuje się do zapewnienia bezpłatnej i dożywotniej możliwości zamieszkania darującemu, w części przypadającej mu do współużytkowania w ramach współwłasności w domu mieszkalnym oznaczonym nr (...) położonym na nieruchomości objętej księgą wieczystą nr KW (...), polegającej na prawie korzystania z całego parteru domu mieszkalnego, a także z położonych na niej przynależności, to jest z budynku warsztatu samochodowego oraz budynku gospodarczego i z gruntu o powierzchni 4 ha. Ponadto pozwany zobowiązał się do sprawowania opieki nad dziadkiem w razie takiej konieczności.

Notariusz poinformował stawające strony o skutkach prawnych składanych w umowie oświadczeń, odczytał również im treść aktu, po czym strony złożyły na nim swój podpis.

Przed Sądem Okręgowym w Zielonej Górze toczyło się już postępowanie z powództwa K. P. (1) przeciwko pozwanemu P. L. (1) o zobowiązanie pozwanego do złożenia oświadczenia woli, którego treścią będzie zwrotne przeniesienie na K. P. (1) udziału wynoszącego 1/2 we współwłasności nieruchomości niezabudowanej, objętej księgą wieczystą KW nr (...), położonej w miejscowości S., składającej się z działki oznaczonej nr (...) o powierzchni 0,2000 ha oraz udziału wynoszącego 1/2 we współwłasności nieruchomości zabudowanej, objętej księgą wieczystą KW nr (...), położonej w miejscowości S., składającej się z działek oznaczonych nr: (...) o łącznej powierzchni 7,7700 ha.

Wyrokiem z dnia 7 czerwca 2016 r. Sąd Okręgowy w Zielonej Górze w sprawie I C 22/15 oddalił powództwo. Powód wywiódł od tego wyroku apelację, którą Sąd Apelacyjny w Poznaniu wyrokiem z dnia 22 lutego 2017 r. oddalił, jako nieuzasadnioną.

Relacje stron nie zmieniły się od momentu wydania prawomocnego wyroku.

Pozwany nadal odwiedza powoda, spożywa przygotowane przez niego posiłki oraz pomaga mu, gdy wymaga tego sytuacja. Pozwany opłacił m.in. składkę za ubezpieczenie OC samochodu powoda, przekazuje mu pieniądze, w tym przekazał mu bezzwrotnie kwotę 1.600 zł, gdy powód prosił go o pożyczkę.

Pozwany w dalszym ciągu wdzierzawia grunty rolne należące wcześniej do powoda i jego żony M. U. i W. D. i z tego tytułu przekazuje mu pieniądze z czynszu dzierżawnego w wysokości około 2.000 zł w skali roku. Często robi to kosztem swojej babci, a żony powoda. Dzierżawa dotyczy działek nr (...) o pow. 4 ha - kwota 400 zł za hektar rocznie i działek nr (...) o pow. 3,52 ha - kwota 300 zł za hektar rocznie.

Powód otrzymuje przy tym emeryturę w wysokości około 1.500 zł miesięcznie. Ponadto pozwany pomaga dziadkowi w kosztach utrzymania domu. Dba by powodowi nie zabrakło jedzenia oraz by miał dobre warunki do życia. W zimie pozwany przywiózł powodowi około 1 tony węgla, za co powód nie podziękował, a wręcz przeciwnie zaczął wyzywać pozwanego. Kiedy powód przebywał w szpitalu w T. pozwany kontaktował się z nim telefonicznie w (...) i pytał czy niczego mu nie potrzeba. Złożył mu również życzenia. Powód natomiast stwierdził, że wychodzi już do domu i niczego nie potrzebuje. Pozwany jest przy tym nieliczną osobą, którą powód wpuszcza do domu.

Od 2018 r. powód mieszka sam, po tym jak jego syn K. P. (2) wyprowadził się wraz się swoją rodziną i matką, a jednocześnie żoną powoda, która przeżyła udar mózgu i jest osobą wymagającą całodobowej opieki.

Powód nadużywał alkoholu, w wyniku czego miał m.in. urojenia poalkoholowe. Powód jest osobą kłótniową i roszczeniową, wszczynającą kłótnie i awantury. Prowadzi liczne spory sądowe ze swoim synem K. P. (2). Oskarża jego oraz zięcia o kradzież urządzeń z warsztatu, który znajduje się na posesji. Warsztat ten syn powoda oraz zięć powoda prowadzą od momentu, gdy przejęli go od powoda tj. od 1992 r. aż do dzisiaj. Przedtem warsztat ten prowadził powód, który oficjalnie wyrejestrował prowadzoną przez siebie działalność 30 grudnia 2012 r., przy czym faktycznie zaprzestał pracy w warsztacie w 1996 r., gdy przeszedł na rentę. Od tego momentu powód pomagał sporadycznie w warsztacie.

Powód obecnie może korzystać z warsztatu, w sposób niekolidujący z prowadzoną tam działalnością gospodarczą przez jego syna i zięcia. Powód natomiast chce korzystać z warsztatu w całości samodzielnie i nie godzi się na żaden kompromis. Chce tam ponownie prowadzić działalność gospodarczą. Warsztat stanowi natomiast jedyne źródło utrzymania dwóch rodzin.

Jeszcze w 2013 r. powód w formie aktu notarialnego sporządził testament, na mocy którego powołał do całego spadku P. J., pod wpływem którego pozostaje powód.

W świetle przedstawionych ustaleń powództwo zdaniem Sądu Okręgowego uznać należało za bezzasadne. W sprawie brak jest jakichkolwiek podstaw do przyjęcia, by pozwany dopuścił się rażącej niewdzięczności wobec powoda, a w szczególności, by zgodnie z tym co twierdził w pozwie powód, pozwany nie wypełniał swoich obowiązków wynikających z umowy darowizny. Zarówno strony, jak i przesłuchani w sprawie świadkowie: M. L., M. U., P. L. (2), K. P. (2) i P. M. zgodnie przyznali, że pomimo zakończonej prawomocnie sprawy sądowej, strony pozostawały w stałym kontakcie – zarówno bezpośrednim, jak i telefonicznym. Nadto pozwany wspomaga powoda w miarę swoich możliwości przekazując mu m.in. bezzwrotną kwotę 1.600 zł, czy opłacając składkę OC. Pozwany w dalszym ciągu dzieli między powoda i jego żonę dochody jakie uzyskuje z tytułu dzierżawy gruntów rolnych. Pozwany dba by powodowi nie zabrakło jedzenia oraz by miał dobre warunki do życia. Kiedy powód przebywał w szpitalu w T. pozwany kontaktował się z nim telefonicznie w Wigilię i pytał czy niczego mu nie potrzeba. Złożył mu również życzenia. Powód ma możliwość korzystania z warsztatu w taki sposób, w który nie koliduje z prowadzoną w nim działalnością gospodarczą. Natomiast grunty rolne są wydzierżawione na podstawie umów zawartych jeszcze w czerwcu 2015 r. a powód otrzymuje od pozwanego czynsz dzierżawny.

Brak było podstaw do uznania zachowania pozwanego za przejaw niewdzięczności, a już na pewno - rażącej. O rażącej niewdzięczności nie może być mowy w sytuacji niespełnienia mniej lub bardziej wygórowanych oczekiwań darczyńcy i jego otoczenia. Zawiedzione oczekiwania darczyńcy co do należytego zajmowania się przez obdarowanego przedmiotem darowizny także nie mogą uzasadniać odwołania darowizny na podstawie art. 898 § 1 k.c.

W tym stanie rzeczy, Sąd Okręgowy oddalił powództwo.

O kosztach udzielonej pozwanemu pomocy prawnej z urzędu, Sąd orzekł na podstawie § 8 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r. poz. 68).

Apelację od wyroku złożył powód, zaskarżył go w części tj. co do pkt 1. I zarzucił:

1. naruszenie prawa procesowego w stopniu mającym znaczenie dla wyniku sprawy polegające na błędnym ustaleniu stanu faktycznego sprawy w szczególności poprzez przyjęcie za podstawę faktów, które nie wynikają z zebranego materiału dowodowego, tj.:

- błędne ustalenie, że nie doszło do rażącej niewdzięczności obdarowanego względem darczyńcy,

- naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. poprzez brak wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego i dokonanie jego wybiórczej oceny, z pominięciem istotnej okoliczności tj.: zapisu zawartego w umowie darowizny, że powód może korzystać z warsztatu samochodowego w sposób niekolidujący z prowadzoną tam działalnością gospodarczą przez jego syna i zięcia; pozwany nie zezwala powodowi na korzystanie z gruntu o powierzchni 4 ha; dokonanie wybiórczej oceny zeznań świadka P. J. i danie przymiotu wiarygodności jego zeznaniom jedynie w części; pominięcie okoliczności, że powód w ostatnim czasie chciał pożyczyć od swojego syna K. wiertarkę a spotkał się z odmową; pominięcie zeznań świadka P. J., który zeznał, że powód popadł w nędzę, że powód przyjeżdża i bierze chleb od P. J., że P. J. kupował powodowi leki z recepty, że powód dzwonił do pozwanego, ale ten się nie odzywał; poprzez uznanie, że pozwany w sposób prawidłowy sprawuje opiekę nad dziadkiem, gdy ten tej opieki potrzebuje,

2. naruszenie prawa materialnego tj. art. 898 § 1 k.c. w zw. z art. 899 § 1 k.c. poprzez jego błędną wykładnię, złe zastosowanie i przyjęcie, że działania i zachowania pozwanego nie uzasadniały przyjęcia, że pozwany dopuścił się względem powoda rażącej niewdzięczności, że jego działania nie miały charakteru złośliwego, wynikały ze złej woli, podczas gdy pozwany nie wywiązywał się z obowiązków wynikających z umowy darowizny gdyż, powód nie może korzystać z warsztatu samochodowego, nie może korzystać z gruntu o powierzchni 4 ha, wnuk nie sprawuje należytej opieki nad dziadkiem w razie konieczności.

Wskazując na powyższe zarzuty powód wniósł o zmianę wyroku w zaskarżonej części poprzez uwzględnienie powództwa w całości, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji; orzeczenie o kosztach postępowania odwoławczego wg norm przepisanych, z uwzględnieniem wynagrodzenia pełnomocnika ustanowionego z urzędu powiększonego o podatek od towarów i usług.

Pozwany wniósł o oddalenie apelacji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności wyjaśnić należy, że biorąc pod uwagę datę wniesienia apelacji (7 kwietnia 2020 r.), Sąd Apelacyjny rozpoznał sprawę na posiedzeniu niejawnym, bowiem strony nie domagały się przeprowadzenia rozprawy, a ta nie była konieczna (art. 374 k.p.c.; art. 9 ust. 2, art. 9 ust. 4 – a contrario – ustawy z dnia 4.07.2019 r. – z o zmianie ustawy kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych ustaw – Dz.U. z 2019 r., poz. 1469).

Po ponownym rozpoznaniu sprawy w granicach apelacji powoda Sąd odwoławczy uznał, że nie zasługiwała ona na uwzględnienie.

Ustalenia faktyczne Sądu I instancji nie budzą wątpliwości i dlatego Sąd Apelacyjny przyjmuje je za podstawę własnego rozstrzygnięcia.

Wbrew zarzutowi apelującego przyjęty przez Sąd Okręgowy stan faktyczny znajduje odzwierciedlenie w zebranych materiale dowodowym. Dla oceny, czy odwołanie przez powoda darowizny było skuteczne, istotne są nie wszystkie okoliczności, które wynikają z przeprowadzonych dowodów, ale to czy wystąpiła przesłanka odwołania darowizny, to jest dopuszczenie się przez pozwanego rażącej niewdzięczności w rozumieniu art. 898 § 1 k.c.

Powód upatrywał rażącej niewdzięczności pozwanego w niewypełnianiu przez niego obowiązków nałożonych na niego na mocy umowy darowizny, tj. w szczególności w braku zapewnienia jemu opieki i pomocy finansowej oraz niezapewnieniu mu możliwości korzystania z warsztatu samochodowego, a także na braku zainteresowania jego losem.

W sprawie Sąd Okręgowy przesłuchał znaczną liczbę świadków. Z zeznań żadnego z przesłuchanych świadków nie wynikają okoliczności, które należałoby zakwalifikować jako dopuszczenie się przez pozwanego rażącej niewdzięczności. Podczas przesłuchania na rozprawie w dniu 10 marca 2020 r. (k. 136, płyta CD – k. 153) powód przedstawił fakty dotyczące jego skonfliktowania z synem K. P. (2) i innymi członkami rodziny, a także inne fakty, które jednak nie świadczyły o jego złym traktowaniu przez pozwanego. Z zeznań powoda wynika min., że pozwany

przywiózł mu węgiel na zimę, przekazuje mu pieniądze za dzierżawę gruntu. Powód żadnej pomocy od pozwanego aktualnie nie potrzebuje, ma co jeść, sam sobie gotuje. Powód przyznał, że wnuk nie obraża go, że żyje z nim w dobrych relacjach. Powód dopatruje się przyczyn jego złej sytuacji materialnej w uniemożliwieniu mu korzystania z pomieszczeń gospodarczych, w szczególności z warsztatu samochodowego znajdującego się na nieruchomości, czy braku możliwości korzystania z gruntów rolnych, które pozwany wydzierżawił. Powód jednak nie udowodnił, aby pozwany w jakikolwiek sposób uniemożliwił mu korzystanie z warsztatu czy pomieszczeń gospodarczych, czy też w ogóle zabraniał mu z nich korzystać. Niewątpliwie powód nie może korzystać z warsztatu w sposób całkowicie dowolny, co wynika z tego, że od 1992 r. jego syn wraz z jego zięciem prowadzą tam działalność gospodarczą, która stanowi jedyne źródło utrzymania ich rodzin. Nie jest natomiast tak jak twierdzi powód, że nie może on korzystać z tego warsztatu. Istotnie z umowy darowizny wynika, że powód ma prawo korzystać z warsztatu, niemniej jednak nie oznacza to, że może on korzystać z niego na wyłączność. Nadto z zeznań świadków M. L., M. U., P. L. (2), K. P. (2) i P. M., jak i samego pozwanego, wynika bezsprzecznie, że powód ma możliwość korzystania z warsztatu w taki sposób, w który nie koliduje z prowadzoną w nim działalnością gospodarczą, czego powód nie chce jednak zaakceptować.

Grunty rolne są wydzierżawione na podstawie umów zawartych jeszcze w czerwcu 2015 r. a powód otrzymuje od pozwanego czynsz dzierżawny. Trudno zatem uznać, żeby taka postawa pozwanego stanowiła rażącą niewdzięczność.

Wobec tego, również w ocenie Sądu odwoławczego w sprawie brak jest podstaw do uznania zachowania pozwanego za przejaw rażącej niewdzięczności. Nie sposób zgodzić się z powodem, aby pozwany zerwał z nim kontakt, nie pomagał mu i postępował wobec niego w sposób niegodziwy i tym samym uzasadniający odwołanie darowizny.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację powoda jako nieuzasadnioną.

O kosztach udzielonej pozwanemu pomocy prawnej z urzędu na etapie postępowania apelacyjnego, Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie § 8 pkt 7 w zw. z § 16 ust. 1 pkt 2, § 4 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r. poz. 68).

Małgorzata Gulczyńska Elżbieta Fijałkowska Małgorzata Kaźmierczak